

УДК: 338.47:629.33

*I. Ю. Зайцева,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів,
Українська державна академія залізничного транспорту, м. Харків*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ФІНАНСОВУ СКЛАДОВУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*I. Y. Zaitseva,
Doctor of Economics, associate professor, manager of department of finances,
Ukrainian state academy of railway transport, Kharkiv*

FORMING OF SYSTEM INDEXES WHICH CHARACTERIZE FINANCIAL CONSTITUENT OF ECONOMIC SECURITY OF TRANSPORT ENTERPRISES

У статті проведено дослідження принципів та підходів до формування сукупності показників при оцінці фінансової безпеки підприємства. Визначено основні показники, що характеризують фінансову складову економічної безпеки транспортних підприємств.

In the article research of principles and approaches is conducted to forming of aggregate of indexes at the estimation of financial safety of enterprise. Certainly basic indexes which characterize the financial constituent of economic security of transport enterprises.

Ключові слова. *Економічна безпека підприємства, функціональні цілі економічної безпеки, фінансова складова економічної безпеки, транспортне підприємство.*

Keywords. *Economic security of enterprise, functional aims of economic security, financial constituent of economic security, transport enterprise.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання дуже важливого значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Саме тому набувають актуальності проблеми забезпечення економічної безпеки, в цілому, та фінансової як елемента, що дозволяє захистити власні фінансові інтереси та створити відповідне підґрунтя для збалансованого стійкого розвитку. Особливого значення набуває фінансова безпека, її

формування та механізми управління нею для підприємств усіх видів транспорту. Для подальшого розвитку вітчизняного транспорту необхідно розробляти й удосконалювати підходи до створення умов для інвестування та підвищення конкурентоспроможності відповідних підприємств.

Актуальність теми визначається необхідністю поглиблення підходів в управлінні фінансовою безпекою з позицій діагностики та прогнозування її рівня з урахуванням особливостей внутрішнього і зовнішнього середовища, що дозволить комплексно підходити до її формування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні й зарубіжні економісти зробили безліч спроб кількісної оцінки рівня ЕБП. Виходячи з цих результатів, у сучасній економічній літературі можна виділити декілька підходів до оцінки рівня економічної безпеки. Досить відомий індикаторний підхід, при якому рівень економічної безпеки визначається за допомогою так званих індикаторів [1;2;3]. Р.А.Кожевниковим, З.П.Межох і Н.П.Терешиною запропонований інтегральний підхід до оцінки ЕБП [4]. Згідно з ресурсно-функціональним підходом, оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями [5;6;7]. Ці всі спроби оцінки рівня економічної безпеки носять розрізнений та не системний характер, що частіше дає змогу використовувати вище зазначені підходи спеціалістам досить високого рівня. Уразі некваліфікованого визначення рівня ЕБП та пов'язаних з цим некоректних управлінських рішень цілком можливе виникнення у край негативних наслідків для підприємства. Тому назріла об'єктивна необхідність у розробці системи показників, що мають характеризувати стан функціональних складових економічної безпеки підприємства, у тому числі й фінансової складової.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка системи показників, що характеризують фінансову складову економічної безпеки транспортних підприємств України.

Результати. Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його стабільного та максимально ефективного функціонування. До функціональних цілей економічної безпеки підприємства належать: забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації); гарантування технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання; досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством (організацією); досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу; мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища; якісний правовий захист усіх аспектів діяльності підприємства (організації); гарантування захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації; забезпечення ефективної організації безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Серед функціональних складових належного рівня економічної безпеки фінансова складова вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

У процесі оцінки поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки підлягають аналізу: фінансова звітність і результати роботи підприємства (організації) – платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку; конкурентний стан підприємства (організації) на ринку – частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту; ринок цінних паперів підприємства (організації) – оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг. Важливою передумовою охорони фінансової складової економічної безпеки є планування (включаючи й бюджетне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи тим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

Особливого значення набуває фінансова безпека, її формування та механізми управління нею для підприємств залізничного транспортно-машинобудування, яке займає позицію як в виробничій структурі відповідного транспорту, так і є частиною машинобудування. Від якості та сучасності рухомого складу

залежить його стабільна робота, здатність накопичувати необхідні ресурси для створення бази розвитку. Незважаючи на наявність подвійного спрямування, залізничне транспортне машинобудування створює передумови для безперебійного функціонування залізниці, забезпечуючи базові елементи як економічної, фінансової, так і безпеки перевезень та життя пасажирів.

Важливим елементом системи управління фінансовою безпекою підприємства є вивчення існуючих методів та інструментарію оцінки її рівня та подальше їх вдосконалення. Стосовно методів оцінки фінансової безпеки, то їх є безліч і кожен з дослідників формував своє бачення до необхідності їх застосування при проведенні дослідження. Даний підхід зумовлений першочергово рівнем прояву фінансової безпеки. Так, з погляду національної безпеки існує думка, що за доцільним є використання методів багатомірного кількісного аналізу з позицій протиріч „національні інтереси – загрози їх реалізації” [8, с. 40]. Медвідь М.М. пропонує використовувати методи імітаційного моделювання для оцінки фінансової безпеки на регіональному рівні [9, с. 145]. О.І. Барановський у своїй праці узагальнив існуючі методи оцінки рівня безпеки макроекономічного рівня з наголосом на те, що не всі заявлені методи мають практичну сферу застосування [10, с. 72 - 73].

З позицій безпеки підприємства В.В. Шелест пропонує використовувати наступні методи: „золотого правила фінансування” та „оперативного резерву фінансової безпеки” для проведення оперативної оцінки стану фінансової безпеки, а з метою стратегічного аналізу – метод інтегральної оцінки як комбінації фінансових індикаторів [11, с. 135].

Е. В. Камишнікова виділяє три основних методи оцінки рівня економічної безпеки: метод суми, метод таксономічного аналізу - рівня розвитку та метод середньогометричної середньої [12, с. 88]. Дана група методів дозволяє оцінити як кількісні, так і якісні параметри стану безпеки підприємства за основними функціональними складовими. В праці І.П. Мойсесенко, М. Я. Демчишин наголошують на використанні сукупності методів економіко-математичного аналізу та методів оцінки об'єктів фінансового менеджменту [13, с. 241]. Інша група вчених при оцінці рівня економічної безпеки застосовують кількісні та якісні методи оцінки ризику [14, с. 84]. З позицій теорії ризику також оцінено економічну безпеку підприємства в працях авторів С.В. Забіяко, Е.С. Светлова як інтегральні методи комплексної оцінки загроз [15].

Цікавим є підхід щодо групування методів оцінки економічної безпеки мікроекономічного рівня прояву О.І. Судакової та С.В. Кулініч, при якому методи згруповані за ступенем впливу на основні функціональні складові підприємства. При цьому виділено 10 методів: організаційні методи, метод експрес-діагностики, маркетингові методи, фізичні методи, наукові методи, метод імітаційних ігор, математичні методи, методи економічної мотивації, адміністративні або командні методи та метод заставляння (принуждення) [16, с. 54 - 57]. Для оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства, ряд авторів застосовують так звані методи прогнозування банкрутства, що включають методи багатофакторного дискримінантного моделювання та методи інтегральної оцінки фінансово-економічного стану підприємства [17, с. 89].

На основі вищевикладеного ми вважаємо за доцільним здійснювати формування методів оцінки фінансової безпеки на рівні підприємства з позицій мети та цілей проведення аналізу. Цілі підприємства в загальному можна розподілити на оперативні, тактичні та стратегічні, у відповідності до чого необхідно відрізнити методи оцінки безпеки. Так, для оцінки рівня фінансової безпеки необхідно використовувати статистичні та фінансові методи оцінки; для оцінки факторів, що впливають на рівень фінансової безпеки – методи детермінованого факторного аналізу та методи стохастичного факторного аналізу; для оцінки прогнозу фінансової безпеки - економетричні моделі, методи математичного програмування та методи фінансового менеджменту

При цьому, кожен метод має свої переваги та недоліки, що зумовлено низкою суб'єктивних та об'єктивних причин, проте запропонований нами підхід дозволяє використовувати їх як за вибіркоvim порядком, так і в комплексі залежно від умов, часу та мети проведення аналізу фінансової безпеки

підприємства.

Наступним етапом визначення методичних аспектів управління фінансовою безпекою підприємства є формування системи показників оцінки. На основі критичного аналізу літературних джерел вітчизняних та закордонних науковців можна сказати, що немає єдності й одностайності поглядів стосовно кількості та методики обчислення показників фінансової безпеки різних рівнів.

На думку групи російських вчених під керівництвом В. Сенчагова рівень безпеки країни визначається показником споживчих цін, курсом національної валюти та значенням грошових доходів населення [18]. Медвідь М.М. для оцінки рівня фінансової безпеки на регіональному рівні пропонує обчислення наступних показників: частка простроченої кредиторської заборгованості в загальній величині кредиторської заборгованості, частка простроченої дебіторської заборгованості в загальній величині дебіторської заборгованості, відношення загальних обсягів кредиторської заборгованості до обсягів кредиторської заборгованості, питома вага безробітних в загальній величині до економічно активного населення, індекси споживчих цін, розмір іноземних інвестицій, дефіцит місцевих бюджетів, доходи місцевих бюджетів на душу населення, питома вага ВВП регіону в ВВП країни, відношення витрат до прибутків населення, кількість виявлених злочинів в економічній сфері, кількість економічних порушень, що перевищують 100 тис. грн. [9, с. 147]. Даний підхід враховує рівень тонізації економіки і характерним для регіонального рівня прояву безпеки, що обмежує область застосування даної методики оцінки фінансової безпеки.

Сучасні теоретичні положення присвячені вивченню оцінки рівня безпеки використовують термін „індикатори”, „критерії”, „оціночні параметри”. Так, в дослідженні Є. Ведуги зазначено, що критерієм безпеки держави є два параметри: ступінь відповідності економічної політики національній стратегії та ступінь довіри до неї як з боку міжнародних організацій, так і з боку суспільства [19, с. 330]. На нашу думку, ці два параметри мають емпіричний характер та суттєво піддаються впливу суб'єктивних факторів. В умовах кризових явищ інша група авторів [20, с. 26] пропонують формувати критерій безпеки з урахуванням мінімальних сукупних збитків, що завдані суспільству, економіці та людині.

Група українських вчених [21, с. 48] виділяють наступні індикаторні показники: рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України, рівень монетизації ВВП, дефіцит Державного бюджету, ступінь доларизації національної економіки, швидкість обігу готівки, відсоткова ставка за банківський кредит, ставка рефінансування НБУ, відношення суми валових міжнародних резервів НБУ до загальної суми річного імпорту, валютний курс, питома вага довгострокових банківських кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, питома вага податків в обсязі ВВП, відношення суми власних обігових коштів підприємств до суми залучених обігових коштів. Такий підхід дозволяє враховувати найбільш важливі загрози національним інтересам держави, проте на нашу думку, кадровий та трудовий потенціал суттєво впливає на формування вищевказаних індикаторів. Г. Пастернак-Таранушенко врахував вплив даних факторів та зазначив, що головними індикаторами безпеки є показники, що характеризують стан та забезпеченість держави і населення матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами [22, с. 16]. Даний підхід не враховує інноваційно-інвестиційну складову, що є визначальним чинником пріоритетного розвитку як на рівні національних інтересів, так і на рівні підприємств.

На думку М. Єрмошенка індикатори фінансової безпеки повинні характеризувати всі сфери діяльності держави і виділив наступні показники: показники реального і номінального ВВП, індикатори бюджетного сектора, індикатори державного боргу, індикатори грошово-кредитного сектора, індикатори інфляції, індикатори інвестиційної сфери, індикатори фондового ринку та індикатори страхового сектору [23], кожен з яких сформований на основі системи показників, що перш за все мають кількісні характеристики та найбільш суттєво впливають на порушення фінансової безпеки.

Вагомий внесок в формування теоретико-методичних положень фінансової безпеки на рівні держави здійснив О.І. Барановський, який узагальнив досвід російський та українських науковців і запропонував групи індикаторів фінансової безпеки, що складається з системи показників. Серед основних індикаторів виділено:

індикатори фінансової безпеки громадян, індикатори фінансової безпеки домашніх господарств, індикатори фінансової безпеки підприємств, організацій і установ, індикатори фінансової безпеки галузі, індикатори фінансової безпеки регіонів, індикатори фінансової безпеки банківської системи, індикатори фінансової безпеки фондового ринку, індикатори фінансової безпеки держави [10, с. 94 – 97]. Даний підхід найбільш повно охоплює оцінку фінансової безпеки кожного рівня прояву безпеки, проте при розрахунку деяких показників можуть виникнути проблеми з достовірністю або наявністю такої інформації.

Формування показників фінансової безпеки на мікрорівні має ряд суттєвих відмінностей, тому розглянемо цей аспект більш ретельніше. Так, при формуванні порогових значень показників фінансової безпеки слід враховувати не лише їх граничне значення, а й їх мінімальний, максимальний гранично припустиме значення або їх вектор спрямування. Зокрема, в праці О.В. Ареф'євої та Т.Б. Кузенко зазначають, що індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, коефіцієнту забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компаній, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо. В цей же час зазначено, що показниками оцінки фінансової безпеки є: надлишок або нестача власних оборотних засобів на формування запасів та покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства; надлишок або нестача власних оборотних засобів та залучених коштів; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів [24]. Отже, в даному підході індикаторами є ті показники, що мають граничні або порогові значення, а показники характеризують фінансову стабільність підприємства в поточному її стані, проте це не враховує стратегічну площину прояву фінансової безпеки. Також недоліком даного методу є дослідження вузького кола факторів на формування фінансової безпеки, оскільки вплив величини запасів для підприємств різного галузевого спрямування є різним.

Російський вчений Р.С. Папехін також наголошує на значимості не самих показників оцінки фінансової безпеки, а їх порогових або граничних значеннях, що виступатимуть індикаторами прийняття відповідних управлінських рішень. Саме тому автором досліджено й виділено сукупність показників, що визначають їх кількісні обмеження. До них віднесено: коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, рівень фінансового левериджу, коефіцієнт забезпеченості процентів до сплати, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, середньозважена вартість капіталу, показник розвитку компаній, тимчасова структура кредитів, показники диверсифікації (диверсифікація покупців, диверсифікація постачальників), темпи росту прибутку, темпи росту реалізації продукції, темпи росту активів, співвідношення оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості [25, с. 19]. Тобто дані показники розкривають зміст фінансових коефіцієнтів, оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості та динамічного розвитку головних фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємства.

На думку Н.П. Фокіної для оцінки фінансової безпеки підприємства найбільш доцільним є обчислення показника індексу обсягу виробництва, дослідження динаміки прибутку, показник розміру заборгованості, частка на ринку, частка державних інвестицій у ВВП, показники рентабельності, оцінка капіталовкладень, довгострокових кредитів та ін. [26, с. 112].

Аналіз фінансової безпеки з позицій показників оцінки фінансового стану підприємства запропоновано В.В. Шелестом, який зазначає, що для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства необхідно дослідити та проаналізувати: динаміку балансу та звіту про фінансові результати, рівень фінансової стійкості, рівень платоспроможності, рівень ліквідності, ділову активність [27, с. 184]. При цьому автором виділено наступні показники, що сформовані за кожною функціональною складовою фінансової безпеки: бюджетна складова – частка податків і зборів, що сплачується з прибутку, частка бюджетних кредитів у сумі оборотних коштів; банківська складова – співвідношення обсягів кредитів і депозитів; інвестиційна складова – відношення капітальних вкладень до обсягу основного капіталу; фондова складова – добуток обсягу

випущених акцій з метою зростання основного капіталу та обсягу куплених акцій для зростання основного капіталу; страхова складова – частка застрахованого майна в основному капіталі, частка застрахованого прибутку в загальному прибутку, співвідношення страхових платежів зі страхування від нещасних випадків і захворювань до фонду оплати праці; майнова складова – відношення вартості активів до обсягу основного капіталу [11, с. 137 - 139].

В праці О.А. Кириченко, М.В. Коніжай для оцінки рівня безпеки застосовують наступні показники: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт часткової ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, стаж роботи, рівень менеджменту, освіта керівника, рівень соціального забезпечення [108, с. 85]. Система запропонованих показників враховує вплив соціально-трудоного фактора на формування та забезпечення безпеки підприємства, проте дані показники мають якісні характеристики, що не сприяє їх кількісній оцінці та відповідності при поєднанні з фінансовими коефіцієнтами.

Автором О.І. Барановським в якості індикаторних показників оцінки фінансової безпеки на рівні підприємств, установ і організацій є: мінімальний розмір статутного фонду, величина активів, обсяг продаж, оборотність активів, розмір інвестицій, коефіцієнт рентабельності капіталовкладень, строк окупності капітальних вкладень, рівень інновацій, показник достатності сукупного капіталу, частка залученого капіталу, розмір питомого оборотного капіталу, прибутковість капіталу, прибутковість активів, відношення прибутку до середньорічного капіталу, достатність обігового капіталу, показники ліквідності, величина ліквідного дефіциту, коефіцієнт Кука, максимальний розмір ризику на одного позичальника, рівень оподаткування, період погашення дебіторської заборгованості, розмір позичкового відсотка, коефіцієнт покриття відсотка, періодичність погашення кредиторської заборгованості, сума кредитування дебітурою [10, с.95]. Даний підхід враховує різні види діяльності підприємств, включаючи банківську діяльність, проте не враховано вплив чинника інтелектуального потенціалу підприємства на формування як його кінцевих фінансово-економічних результатів, так і забезпечення фінансової безпеки.

Узагальнюючи проведені дослідження принципів та підходів до формування сукупності показників та визначення їх граничних значень, ми вважаємо, що при оцінці фінансової безпеки підприємства необхідно дотримуватись таких основних принципів: параметри оцінки повинні бути адекватними сутності процесу, що аналізується; принцип комплексності, що ґрунтується на врахуванні комплексу факторів впливу на формування та зміцнення фінансової безпеки; принцип системності, що ґрунтується на систематизації факторів та виділенні з їх загальної кількості найбільш суттєвих; принцип послідовності, що проявляється в етапності оцінки фінансової безпеки; принцип відповідності, який полягає в забезпеченні взаємозв'язку між критерієм та системою показників оцінки фінансової безпеки; принцип плановості, який полягає в тому, що кожне підприємство повинно враховувати і планувати показники, що характеризують фінансової безпеки, з метою досягнення його поточних і стратегічних цілей; принцип зацікавленості, який полягає в стимулюванні до покращення ефективності використання факторів виробництва з метою пошуку і забезпечення резервів економічного і соціального розвитку підприємства.

На наш погляд, до ключових показників, що характеризують фінансову складову економічної безпеки транспортних підприємств відносяться система показників, які наведено у табл.1.

Таблиця 1.

Ключові показники, що характеризують фінансову складову економічної безпеки транспортних підприємств

Показатель	Розрахунок
1. Управління	

1. Частка керуючих у чисельності працівників підприємства	$K_{ч/р} = \frac{\text{Чисельність керуючих}}{\text{Середньосписочна кількість працівників}}$
2. Кількість підрозділів підприємства	N
3. Плинність кадрів	$T_{*} = \frac{\text{Кількість звільнених}}{\text{Середньосписочна чисельність працівників}} \cdot 100\%$
4. Прибутковість персоналу	$R_{\text{персонал}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньосписочна чисельність виробничого персоналу}} \cdot 100\%$
2. Економіка	
1. Прибутковість перевізної діяльності автопідприємства	$R_{*} = \frac{\text{Фінансовий результат від перевезення вантажів/пасажирів}}{\text{Обсяг перевезених вантажів/пасажирів}} \cdot 100\%$
2. Прибутковість інвестицій у фірму	$R_i = \frac{\text{Прибуток після сплати податків}}{\text{Інвестиції}} \cdot 100\%$
3. Прибутковість активів	$R_{*} = \frac{\text{Прибуток після сплати податків та дивідендів на привілейовані акції}}{\left[\begin{array}{c} \text{Усього} \\ \text{активів} \end{array} \right] - \left[\begin{array}{c} \text{Нематеріальні} \\ \text{активи} \end{array} \right]} \cdot 100\%$
4. Прибутковість власного капіталу	$R_{ск} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$
3. Фінанси	
1. Коэффициент автономки	$K_{\text{авто}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$

2. Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{\text{пл}} = \frac{\text{Грошові кошти та еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
3. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	$K_{\text{ДЗ/КЗ}} = \frac{\text{Позикові кошти}}{\text{Власний капітал}}$
4. Коефіцієнт маневреності грошових коштів	$K_{\text{ДЗ/КЗ}} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Власний капітал}}$
4. Виробнича діяльність	
1. Фондовіддача	$\Phi_{\text{від}} = \frac{\text{Обсяг перевезених вантажів/пасажирів}}{\text{Середньорічна вартість основних виробничих фондів}}$
2. Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{\text{зм}} = \frac{\text{Сума зносу основних виробничих засобів}}{\text{Балансова вартість основних виробничих засобів}}$
3. Індекс обсягів перевезень	$I_{\text{об}} = \frac{\text{Обсяг перевезених вантажів/пасажирів у звітному періоді}}{\text{Обсяг перевезених вантажів/пасажирів у попередньому періоді}}$
4. Якість перевезень	<i>M- ступінь відповідності наданих послуг по перевезенню вантажів і пасажирів національним і міжнародним стандартам</i>
5. Ділова активність	
1. Коефіцієнт сталого економічного зростання	$K_{\text{СВЗ}} = \frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Сплачені дивіденди}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$
2. Індекс тарифів на перевезення вантажів/пасажирів	$K_{\text{ОА}} = \frac{\text{Чиста виручка}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$
3. Обіговість активів	$K_{\text{ОА}} = \frac{\text{Чиста виручка}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$

4. Обіговість власного капіталу	$K_{овк} = \frac{\text{Чиста виручка}}{\text{Середньорічна вартість власного капіталу}}$
------------------------------------	--

IV. Висновки. Для прийняття будь-якого управлінського рішення, в т.ч. і щодо управління фінансовою безпекою підприємства, визначальне значення мають методичні засади здійснення оцінки рівня, впливу факторів та прогнозу зміни безпеки у відповідності до визначених принципів, дотримання яких повинно забезпечити формування оперативної, гнучкої та комплексної системи моніторингу фінансової безпеки підприємства.

Література.

1. Барановський О. Визначення показників економічної безпеки // Економіка. Фінанси. Право. - №8. – С.14-16.
2. Тамбовцев В.Л. Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура проблемы // Вестник Московского гос.ун-та. Сер.6 «Экономика». – 1995. – №3. – С.3-9.
3. Н.Й.Реверчук. Управління економічною безпекою підприємницьких структур. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195с.
4. Экономическая безопасность железнодорожного транспорта: Учебник для вузов ж.-д. транспорта / Р.А. Кожевников, З.П. Межох и Н.П. Терешина и др.; Под ред. Р.А.Кожевникова, З.П.Межох. – М.:Маршрут, 2005. – 326с.
5. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. - М., 1997. – 288 с.
6. Забродский В., Капустин Н. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы // Бизнес-информ. – 1999. - №15-16. – С.35-37.
7. Куркин Н.В. Ситуационный функционально-ресурсный подход к формированию механизма экономической безопасности развития предприятия // Вісник економіки транспорту і промисловості (Зб. наук.-практ. статей). – Випуск 3. – Харків: УкрДАЗТ. – 2003. – С.17-24.
8. Косевцов В.О., Бінько І.Ф. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів / В.О. Косевцов, І.Ф. Бінько І.Ф. – К.: НІСД, 1996. – 61 с.
9. Медвідь М.М. Визначення переліку показників для оцінювання стану фінансової безпеки регіонів / М.М. Медвідь // Проблеми матеріальної культури – Економічні науки. – 2006. – № 95. – С. 144 – 149.
10. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. – К.: Київ.нац.торг-екон.ун-т, 2004. – 759 с.
11. Шелест В.В. Методичний підхід до оцінки і забезпечення належного рівня фінансової безпеки довірчих товариств / В.В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №12 (102). – С. 134 – 139.
12. Камышникова Э.В. Методы формирования комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия / Э.В. Камышникова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №12 (102). – С. 87 – 91.
13. Мойсеенко І.П. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеенко, М.Я. Демчишин // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №10 (100). – С. 239 – 244
14. Кириченко О.А. Економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах довгострокового кредитування / О.А. Кириченко, М.В. Коніжай // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №11 (101). – С. 83 – 98.
15. Забіяко С.В., Светлова Е.С. Риск-менеджмент – основа экономической безопасности предприятия / С.В. Забіяко, Е.С. Светлова // Защита информации. Конфідент. – 2002. – №3. – С. 51 – 55
16. Судакова О.И., Кулинич С.В. Методы экономической безопасности бизнеса. // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції „Передові наукові розробки – 2006”. – Т.3. – Дніпропетровськ. – „Наука і освіта”, 2006. – с. 54 – 57

17. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова // Фінанси України. — 2008. — №4. — С. 88 – 97
18. Экономическая безопасность России. Общий курс: Учебник / Под ред. Сенчагова В.К. – М.: Дело, 2005. – 896 с.
19. Ведута Е.Н. государственные экономические стратегии / Рос. экон. акад. – М., 1998. – 440с.
20. Бухвальд Е., Гловацкая Н., Лазаренко С. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели / Е. Бухвальд, Н. Гловацкая, С. Лазаренко // Вопросы экономики. – 1994. – №12. – С. 25 – 34
21. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
22. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави. – К., 1994. – 140 с.
23. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія запобігання. – К.: Київ. нац. тог-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
24. Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 98 – 103.
25. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия : диссертация... кандидата экономических наук: 08.00.10 Волгоград, 2007. – 176 с.
26. Фокіна Н.П. Економічна безпека підприємства – найважливіша складова фінансової стійкості / Н.П. Фокіна // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №8. – С. 111 – 114
27. Шелест В.В. Управління фінансовою безпекою довірчого товариства // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3(93). – С. 181 – 184

References.

1. Baranovskii O. Vznachennya pokaznikov ekonomichnoi bezpeki // Ekonomika. Finansi. Pravo. - №8. – S.14-16.
2. Tambovcev V.L. Ekonomicheskaya bezopasnost' khozyaistvennykh sistem: struktura problemy // Vestnik Moskovskogo gos.un-ta. Ser.6 «Ekonomika». – 1995. – №3. – S.3-9.
3. N.J.Reverchuk. Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpriemnic`kix struktur. – L`viv: LBI NBU, 2004. – 195s.
4. Ekonomicheskaya bezopasnost' zheleznodorozhnogo transporta: Uchebnik dlya vuzov zh.-d. transporta / R.A. Kozhevnikov, Z.P. Mezhox i N.P. Tereshina i dr.; Pod red. R.A.Kozhevnikova, Z.P.Mezhox. – M.:Marshrut, 2005. – 326s.
5. Osnovy ekonomicheskoi bezopasnosti. (Gosudarstvo, region, predpriyatie, lichnost') / Pod red. E.A. Oleinikova. - M., 1997. – 288 s.
6. Zabrodskii V., Kapustin N. Teoreticheskie osnovy ocenki ekonomicheskoi bezopasnosti otrasli i firmy // Biznesinform. – 1999. - №15-16. – S.35-37.
7. Kurkin N.V. Situacionnyi funktsional`no-resursnyi podxod k formirovaniyu mexanizma ekonomicheskoi bezopasnosti razvitiya predpriyatiya // Visnik ekonomiki transportu i promislovosti (Zb. nauk.-prakt. statei). – Vipusk 3. – Xarkiv: UkrDAZT. – 2003. – S.17-24.
8. Kosevcov V.O., Bin`ko I.F. Nacional`na bezpeka Ukraini: problemi ta shlyaxi realizacii prioritetnix nacional`nix interesiv / V.O. Kosevcov, I.F. Bin`ko I.F. – K.: NISD, 1996. – 61 s.
9. Medvid` M.M. Vznachennya pereliku pokaznikov dlya ocinyuvannya stanu finansovoi bezpeki regioniv / M.M. Medvid` // Problemy material`noi kul`tury – Ekonomicheskie nauki. – 2006. – № 95. – S. 144 – 149.
10. Baranovskii O.I. Finansova bezpeka v Ukraini (metodologiya ocinki ta mexanizmi zabezpechennya): Monografiya. – K.: Kiiv.nac.torg-ekon.un-t, 2004. – 759 s.
11. SHelest V.V. Metodichnii pidxid do ocinki i zabezpechennya nalezhnogo rivnya finansovoi bezpeki dovirchix tovaristv / V.V. SHelest // Aktual`ni problemi ekonomiki. – 2009. – №12 (102). – S. 134 – 139.
12. Kamyshnikova E.V. Metody formirovaniya kompleksnoi ocenki urovnya ekonomicheskoi bezopasnosti predpriyatiya / E.V. Kamyshnikova // Aktual`ni problemi ekonomiki. – 2009. – №12 (102). – S. 87 – 91.

13. Moiseenko I.P. Informaciino-analitichne zabezpechennya finansovoi bezpeki sub'ektiv gospodaryuvannya / I.P. Moiseenko, M.YA. Demchishin // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2009. – №10 (100). – S. 239 – 244
14. Kirichenko O.A. Ekonomichna bezpeka sub'ektiv gospodaryuvannya v umovax dovgestrokovogo kredituvannya / O.A. Kirichenko, M.V. Konizhai // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2009. – №11 (101). – S. 83 – 98.
15. Zabiako S.V., Svetlova E.S. Risk-menedzhment – osnova ekonomicheskoi bezopasnosti predpriyatiya / S.V. Zabiako, E.S. Svetlova // Zashchita informacii. Konfident. – 2002. – №3. – S. 51 – 55
16. Sudakova O.I., Kulinich S.V. Metody ekonomicheskoi bezopasnosti biznesa. // Materiali I Mizhnarodnoi naukovopraktichnoi konferencii „Peredovi naukovy rozrobki – 2006”. – T.3. – Dnipropetrovs'k. – „Nauka i osvita”, 2006. – s. 54 – 57
17. Dovbnya S.B. Diagnostika rivnya ekonomichnoi bezpeki pidpriemstva / S.B. Dovbnya, N.YU. Gichova // Finansi Ukraini. — 2008. — №4. — S. 88 – 97
18. Ekonomicheskaya bezopasnost' Rossii. Obschii kurs: Uchebnik / Pod red. Senchagova V.K. – M.: Delo, 2005. – 896 s.
19. Veduta E.N. gosudarstvennye ekonomicheskije strategii / Ros. ekon. akad. – M., 1998. – 440s.
20. Buxval'd E., Glovackaya N., Lazarenko S. Makroaspekty ekonomicheskoi bezopasnosti: faktory, kriterrii i pokazateli / E. Buxval'd, N. Glovackaya, S. Lazarenko // Voprosy ekonomiki. – 1994. – №12. – S. 25 – 34
21. SHlemko V.T., Bin'ko I.F. Ekonomichna bezpeka Ukraini: sutnist' i napryamki zabezpechennya. – K.: NISD, 1997. – 144 s.
22. Pasternak-Taranushenko G. Ekonomichna bezpeka derzhavi. – K., 1994. – 140 s.
23. Ermoshenko M. Finansova bezpeka derzhavi: nacional'ni interesi, real'ni zagrozi, strategiya zapobigannya. – K.: Kiiv. nac. tog-ekon. un-t, 2001. – 309 s.
24. Kuzenko T. B. Ekonomichni osnovi formuvannya finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeki // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2009. – №1(91). – S. 98 – 103.
25. Papexin R. S. Faktory finansovoi ustoichivosti i bezopasnosti predpriyatiya : dissertaciya... kandidata ekonomicheskix nauk: 08.00.10 Volgograd, 2007. – 176 s.
26. Fokina N.P. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva – naivazhlivisha skladova finansovoi stiikosti / N.P. Fokina // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2003. – №8. – S. 111 – 114
27. SHelest V.V. Upravlinnya finansovoyu bezpekoyu dovirchogo tovaristva // Aktual'ni problemi ekonomiki. – 2009. – №3(93). – S. 181 – 184

Стаття надійшла до редакції 16.07.2013 р.